

HELYI KONFLIKTUSOK

Az önkormányzati iskolafenntartás első négy évében az iskolák és a fenntartók viszonya nem volt zökkenőmentes. Együtműködésüket számos külső feltétel és belső feszültség nehezítette. Az itt közölt esettanulmányokkal azokra a konfliktusforrásokra szeretnénk irányítani az Olvasó figyelmét, amelyek különböző településeken és különböző iskolákban mind a mai napig nehezítik az együtműködést és újabb konfliktushelyzeteket generálnak.

ISKOLAÁTADÁS PESTSZENTLŐRINCEN

1992–93-ban Pestszentlőrincen 397 tanulócsoporthoz tartozó iskolai tanulóval. (Átlagos csoportlétszám 23 fő.) A következő tanévben 365 tanulócsoporthoz tartozó 8224 tanuló járt (22 fő/csoport), idén pedig 7969 gyerek jár 357 tanulócsoporthoz (22 fő/csoport). A „tanulóvesztéséget”, ami 2 tanév alatt 1044 gyerek, érzékenyen követte a pedagóguslétszám-változás: 1992 és 94 között 761-ről 693-ra csökkent számuk. A kerület legkisebb iskolájába 231 gyerek jár, 22 pedagógus dolgozik itt, de a helyi méretekkel mamut intézményként számon tartható Kondor iskolába is csak 762 gyereket írtattak be, 67 pedagógus gondjaira bízva őket. A fogyás tehát iskolányi a kerületben, egyébként főleg a felső tagozatot érinti, ahol két év alatt ötezerrel négyezerre csökkent a gyerekek száma, miközben az alsó tagozaton lényegében változatlan maradt. Az iskolabezárás ennek ellenére nem vetődött fel 1990 és 1993 között. A fenntartó, ha egyre szűkítette is az intézmények gazdasági mozgásterét, vállalta a működtetés minimális feltételeinek előteremtését.

Az oktatási bizottság és a képviselőtestület igyekezett olyan finanszírozási politikát követni, ami a kevés önálló bevétellel rendelkező és a fővárossal folytatott forrásmegosztási küzdelmekben rendre alulmaradó kerület kondícióihoz képest „oktatásbarát”. E politika lényege, hogy az elkerülhetetlen konfliktusokban a fenntartó inkább hajlandó az iskolavezetőkkel és a pedagógusokkal konfrontálódni, mint az iskolahasználókkal, a szülőkkel. A tanulólétszám csökkenése és az ennek következtében egyre romló költségvetési kondíciókból eredő feszültségek levezetésére tehát ebben a kerületben nem iskolabezárással, hanem a minden iskolát egyaránt érintő arányos forrásszűkítéssel reagáltak. Ezzel ugyan szinte állandósult a fenntartó és az iskolák között a forrásokért folyó küzdelem és alku, de az iskolahasználó ebből viszonylag keveset érzett meg.

Mint ahogy – kezdetben – abból is, hogy az egyházi ingatlanok visszaadásáról rendelkező törvény alapján 1992 áprilisában a Jézus Isteni Szívéről Nevezett Karmelita Nővérek Kongregációja visszaiégyényelte a Gyöngyvirág u. 41. alatt működő Általános Iskola épületét. Az iskolában 28 pedagógus dolgozott, általában 2–2 párhuzamos évfolyam működött, 321 gyerek járt ide. A kerület jobb iskolái között tartották számon az intézményt, tagozatok működtek benne, tanulóit általában jobb gimnáziumokba vették fel. Az épület maga kissé

elhanyagolt, de kitűnő adottságokkal rendelkezik: rendezett parkja van, elhelyezkedése páratlanul előnyös, mert bár a Pestszentlőrincet átszelő Üllői út közelében van, a nagy átmenő forgalom mégis elkerüli.

A Karmelita Kongregáció igényjogosultsága nem volt vitatható, bár maga a kongregáció nem tudott mit kezdeni az iskolával, hiszen a fővárostól távol, Gyenesdiáson működik egyetlen megmaradt kis csoportjuk. Nevükben a Pestszentlőrinci Katolikus Főplébánia tárgyalt és járt el, s vette majd másfél évvel később használatba az épületet.

Az önkormányzatot nem érintette kellemetlenül a visszaigénylés ténye. Éppen előkészítés alatt állt egy önkormányzati fenntartású ökumenikus iskola megalapítása, s ehhez kapcsolódva készült kerületi felmérés a szülők igényeiről. Ez kimutatta, hogy a kerületben kb. 800 családban igénylik a gyerekek vallásos szellemű nevelését. Az ökumenikus iskola szeptemberi indulása mindenesetre nem ezt igazolta, hiszen mindössze 9 elsős, 13 másodikos, 14 harmadikos és 11 negyedikes gyerek kezdte meg a Havanna lakótelep egyik iskolájának udvarán emelt kiegészítő épületben vallásos szellemű tanulmányait. A gyerekeket 7 tanító pásztorolta. Ezt a fajta speciális szülői igényt kielégítő intézményt az iskola megalapítását követő év szeptemberében megjelenő Közzoktatási Törvény semmisítette meg, amennyiben világosan kimondta, hogy önkormányzat világnézetileg elkötelezett intézményt nem tarthat fenn.

A Karmeliták Gyöngyvirág utcai igénybejelentése nyomán az önkormányzatnak számolni kellett a visszaigényelt iskola pedagógusainak biztosan, és az oda járó gyerekek szüleinek esetleges ellenállásával. Az első lépés természetesen a tantestület tájékoztatása volt. Az oktatási ágazatért felelős alpolgármester arra kérte a nevelőket, hogy ne adják be felmondásukat, annak ellenére, hogy az egyház képviselője nem tart igényt az iskola jelenlegi tanáraitra. Megígérte, hogy az önkormányzat minden tőle telhetőt megtesz majd elhelyezésükért.

Az önkormányzat lényegében három alternatíva közül választhatott: jogutód nélkül megszüntetheti az iskolát, ebben az esetben végkielégítést kellett volna fizetnie az ott dolgozóknak, fel kellett volna vállalnia a szülők ellenkezését és gondoskodnia kellett volna az egyházi nevelést igénylő tanulók elhelyezéséről. Második lehetőségként építhetett, vagy átalakíthatott volna az iskola számára egy épületet, ahol a tanárok és a tanulók továbbra is együtt maradhatnak (feltéve persze, hogy ez az épület az iskola korábbi körzetében van), és végül elhelyezhette volna az ezt igénylőket a legközelebbi iskola épületében (s ezen belül is két alternatíva van: beolvasztva tanárt és diákat, vagy önálló igazgatással, egy fedél alatt de külön egységként.) Az ügyben eljáró alpolgármester a jelek szerint ez utóbbi lehetőségért tett a legtöbbet. Az önálló új, vagy átalakított épület – jóllehet látszólag a legkedvezőbb megoldás lett volna – valójában „nem volt aktuális”, hiszen azt jelentette volna, hogy az önkormányzat a jelentősen csökkenő gyereklétszám ellenére alapít új iskolát. Erre sem a megfelelő forrást, sem a politikai támogatást nem tudta megszerezni az iskola, illetve az oktatási lobbis, s igazán alkalmasnak látszó épület sem volt. A jogutód nélküli megszüntetés, mint lehetőség viszont nem „oktatásbarát” megoldás, továbbá, ha ezt választják, számolni kellett volna a szülői és pedagógusi ellenállással. Ezért a bejelentést követően megkezdődött a közeli Lakatos utcai iskola bevonásával az egyeztetés, aminek az volt a célja, hogy kipuhatolják az igazgatók vagy a testületek részéről jelentkező ellenállás mértékét. Egy mandátuma végéhez érkezett, és a ciklusát most kezdő igazgató áll egymással szemben. A Gyöngyvirág utcai iskola vezetője természetesen szeretne megőrizni iskolája szervezeti egységét – legalább néhány évig. Bosszantó mellékkörülmény volt, hogy a kiszemelt iskola korábban – megalapításától – már működött társbérletként, s rendkívül rossz tapasztalatokat szerzett. A Lakatos utcai iskola igazgatója ezért elvetette az „egy fedél alatt két iskola” koncepciót. Helyette felajánlotta, hogy átvesszi a megszűnő iskola tanulóit (hiszen évi egy tanulócsoporthal ebben az iskolában is csökkent a tanulólétszám, ami 92 és 94 között 5 (!) pedagógusába „került” az intézmény-

nek.) Érdekes módon a legnagyobb ellenállás a Lakatos iskola pedagógusai részéről volt tapasztalható: hallani sem akartak a fúzióról.

Eközben a Gyöngyvirág utcai iskola megszervezte hátsorságát: elérte, hogy az önkormányzat oktatási bizottsága kihelyezett ülésen nézzen szembe a szülőkkel, s még a képviselőtestületi döntés előtt vállalja a szembesülést az iskolahasználókkal. A kihelyezett ülés volt az egész folyamat legnehezebb állomása: a szülők és az iskola nevelői elhamarkodottsággal és a látványos eredményeket produkáló iskola szándékos szétverésével vádolták a bizottságot. A bizottság tagjai elkerülhetetlennek látták az épület átadását, s ismét ígéretet tettek a körülményekhez képest legjobb megoldás megkeresésére. A vitát követően határozatot hozott a bizottság: a Gyöngyvirág utcai iskola épületének átadását fogja javasolni a képviselőtestületnek, s egyben előkészíti az iskola további sorsára vonatkozó alternatívák kidolgozását.

Az önkormányzat kérdőíven mérte fel: hányan íratják majd be gyerekeiket az egyház által fenntartott intézménybe, illetve hányan kérik majd a tanköteles átiratását máshová. A sebtesben összeállított és az őszi szünetben kiküldött kérdőívre (amit egyébként az önkormányzat a pedagógusok megkerülésével gyűjtött össze, hogy torzításmentes választ kapjon) 321 szülőből 148-an válaszoltak, közülük 62 (a válaszolók 42%-a) nyilatkozott úgy, hogy igényelné gyermeke egyházi oktatását, illetve korábbi iskoláját. 51 fő válaszolta azt, hogy nem szeretné ebbe az iskolába járatni gyermekét, ha egyházi lesz, és „még nem tudta” 33.

Az egyházzal folyó tárgyalások során az önkormányzat kialkudta, hogy a 7–8. osztályos tanulókat – ha igénylik – világnézetüktől függetlenül átvegye az iskola új üzemeltetője, oly módon, hogy számukra nem kötelező a templomba járás és a hittan, s ha kívánják, új tanáraikkal a régi iskolapadban befejezhetik tanulmányaikat. (Ezt a lehetőséget egyébként a kérdőívre válaszoló szülők még nem ismerték, talán ezzel magyarázható, hogy végül nem 60-an, hanem 323-ból 102-en „maradtak”. Az iskola régi igazgatónöje szerint közülük néhány renitens gyereknek tanulmányai befejezése előtt mégis távoznia kellett az iskolából.)

Az iskola átadásának ügye 1992. október 29-én került a képviselőtestület elé. Az előterjesztő még csak felhatalmazást kért a polgármester számára, hogy használatba adási megállapodást kössön a Katolikus Főplébániával. A Gyöngyvirág utcai iskola további sorsára vonatkozó kész elképzeléssel egyelőre nem állt elő. Az ülésen ennek ellenére erről esett a legtöbb szó. A hozzászólók általában nem vitatták a visszaigénylés jogosságát, de sokan arra hivatkoztak, hogy egy jó hírű és komoly eredményeket felmutató nevelőtestület eshet áldozatul, mások az átadás következtében fellépő kártalanítási igényeket sorolták, megint mások az átadás elsietettségét, a megvalósítás módját kritizálták.

Az egzisztenciálisan veszélybe került pedagógusok megnyugtatására felmerült az ülésen, hogy az önkormányzat pedagógus-felvételi „zárlatot” rendelne el a kerületben azok javára, akik nem kívánnak az egyházi intézményben dolgozni. Ugyanakkor ezen a vitán hangzott el először nyilvánosan, hogy az átadás következtében csökkennének az önkormányzat finanszírozással kapcsolatos terhei. Az alpolgármester fokozatosan csökkenő támogatással adná át az iskolát (ezt a megoldást az egyház is elfogadná). További megtakarítást jelentene, ha az egy évvel korábban alapított (s a tárgyalás időpontjában már „törvényen kívüli”) ökumenikus iskolát „összevonják” az egyházi iskolával, mondván, hogy az utóbbi ugyanazt a lakossági igényt elégíti ki, mint emez. Az oktatási bizottság elnöke kijelentette, hogy a Lakatos utcai iskola kapacitása alapján akár az összes Gyöngyvirág utcai gyereket fel tudja venni, így a pedagógusok és a tanulók sorsa megnyugtatónan rendeződhet. Elképzelhetőnek tartotta azt is, hogy a Lakatos utcai épületben önálló intézményként működjön tovább az iskola. Hogy melyik változat valósult meg, az éppen a képviselőtestület átadással kapcsolatos döntéséből következett. A jegyzőkönyv az alábbiak szerint rögzíti az OB elnökének szavait:

„... az iskola tanulóinak szülei és a nevelőtestület tagjai elsősorban azt kifogásolták, hogy megítélésük szerint nem kaptak elegendő információt lehetséges további sorsukról. Ez az a dolog, amit a döntés meghozatala előtt nem is lehet megadni, hiszen a döntés megszületése lesz az, amely teremt egy olyan helyzetet, amelyben kialakulhatnak azok a tényezők, amelyek alapján el lehet dönteni, hogy mi legyen a létező iskola sorsa, illetve mi legyen a létrejövő iskola sorsa.” Vagyis: előbb el kell dönteni, hogy aztán információt adhassunk...

Az iskola igazgatója is szót kapott az ülésen. Az egyházi ingatlanok visszaadásáról szóló törvényre hivatkozva kérte a döntés alapos megfontolását, hiszen az kimondja, hogy új igazságtalanságok kialakulását el kell kerülni. Ismertette egy „magánszorgalomból készített felmérés” eredményét, ami ellentmondott az önkormányzati kérdőív eredményének. Az iskola által kiadott kérdőívre 200-an válaszoltak, közülük 73-an szeretnének egyházi iskolát, 10-en nem döntöttek, a többiek „együtt szeretnének maradni”. Ennek ellenére világos volt, hogy az átadás megmásíthatatlan elhatározása az önkormányzatnak. Az iskola igazgatója és maguk a nevelők ettől a naptól kezdve már nem az iskola egyházi kezelésbe adása ellen, hanem az átadás kapcsán őket megillető jogokért és kártalanításért harcoltak.

A vitát végül is szavazás zárta. 28 jelenlévő képviselőből 16 támogatja a határozati javaslatot, 5-en ellene szavaztak, 7 fő tartózkodott. Megindulhatott a Gyöngyvirág utcai iskola 36 alkalmazottjának, elsősorban is 28 nevelőjének elhelyezése. A képviselőtestületi döntést követő hetekben világossá vált ugyanis, hogy a Lakatos iskolával tervezett fúzió nem erőltethető keresztül. Ennek csak egyik oka volt a kiszemelt iskola részéről tapasztalható ellenállás, legalább ennyire megnehezítette a tantestületről, mint egységes egészből való gondoskodást az a tény, hogy megindult a testület erőzítése. Míg az igazgatónő foggal körömmel harcolt a nevelők sorsának méltányos rendezéséért (kiderült például, hogy három kollégája terhes, s csak az iskola most már egyre nyilvánvalóbb jogutód nélküli megszűnését követően mehet szülési szabadságra, ami rontaná elhelyezkedési esélyeiket), a testület kb. fele kerületen kívül biztosította állását a következő tanévtől. Az igazgatónőnek azt is keserűen kellett tapasztalnia, hogy a kerület más iskoláinak pedagógusai nem mutatnak szolidaritást „bajba jutott” kollégáikkal. Például jóllehet többen tudták már februárban, hogy szeptembertől máshol fognak dolgozni, nem jelentették be távozási szándékukat, amivel esetleg megkönnyíthették volna egy Gyöngyvirág utcai kollégájuk elhelyezkedését, hanem vártak a bejelentéssel az utolsó pillanatig. Végeredményben mindössze nyolcan helyezkedtek el áthelyezéssel kerületen belül, közülük egy tanító maradt az iskolában, mert elnyerte az egyház által kiírt pályázatot, megfelelt ugyanis a képzési feltételeknek, valamint birtokában volt egy katolikus lelképásztortól kapott ajánlólevél. A többiek végkielégítést kaptak. Az önkormányzat 3,9 millió forintot fizetett ki ezen a címen 15 pedagógusnak (a sors iróniája, hogy az ily módon kártalanítottak közül néhányan végül mégiscsak a kerületen belül helyezkedtek el). Mindezek után a képviselőtestület 1993. január 28-iki ülése szinte formális volt. Intézmény megszűnéséről lévén szó, minősített többségre volt szükség: a jelen lévő 28 képviselőből 22 egyetértésével, 2 nem és 4 tartózkodás mellett a testület kimondta az iskola jogutód nélküli megszüntetését. Képviselői indítványra az ezt kimondó határozati javaslatottervezet kiegészült még az alábbi mondattal: „A megszüntetés során figyelemmel kíséri és elősegíti az iskola dolgozóinak elhelyezkedési lehetőségeit a kerület más oktatási intézményeiben.” Egyben az iskolában működő speciális logopédiai csoport működtetését, az angol tagozatot és a távozó gyerekek felvételét a Lakatos utcai iskola számára teszi kötelezővé a képviselőtestület.

Már csak néhány apró lépés volt hátra a visszaigénylés kapcsán felkavarodott kedélyek megnyugtatóására. Jóllehet ősszel maga az OB elnöke nevezte elhamarkodottnak az alpolgármester azon ötletét, hogy az önkormányzat számára amúgy is terhes ökumenikus iskola olvadjon egybe a megalapított Szent Lőrinc Katolikus Általános Iskolával, a télen folytatott

háttértárgyalások során világossá vált, hogy a javaslat kifejezetten tetszik az iskola új fenntartójának. Az önkormányzat felajánlotta, hogy az ökumenikus iskolára fordított költségvetés egy részét is átcsoportosítaná az újonnan létrehozott iskola támogatására, amennyiben az egyház az új iskola igazgatójának el tudja fogadni az ökumenikus iskola vezetőjét. Kézenfekvő volt az is, hogy azok a nevelők és tanulók (ne felejtjük: 7 nevelőről és alig 50 gyerekről van szó), akik továbbra is ragaszkodnak a vallási szellemű neveléshez, kövessék az igazgatót. Az egyezés megszületett, a testület még egy füst alatt felszámolta az ökumenikus iskolát, az igazgató pedig megpályázta és elnyerte a Szent Lőrinc Katolikus iskola igazgatói székét. Igaz, a néhány fiatal nevelőnek – mivel az ökumenikus iskola is jogutód nélkül szűnt meg – szintén végkielégítést kellett fizetni.

Az alpolgármester elment a Gyöngyvirág utcába, az utolsó tanévzáróra. Megköszönte a pedagógusok és a szülők megértését, egyúttal jó munkát kívánt az induló egyházi iskola nevelőinek és tanulóinak. Ettől fogva az új fenntartóval kötött együttműködési megállapodás szabályozta az önkormányzat és az iskola viszonyát. Ennek értelmében – a korábbi tervtől eltérően – az önkormányzat nem évről évre csökkenő, majd megszűnő támogatásban részesíti az egyházi iskolát, hanem kiegészíti annak költségvetését a mindenkor hasonló nagyságrendű önkormányzati iskolák színvonalára. Ezt az tette lehetővé, hogy az 1993. szeptember 1-jétől működő katolikus iskola megállapodott az MKM-mel a történelmi egyházakkal kötött közismert közoktatási megállapodás keretében. Ennek értelmében az MKM közvetlenül folyósítja az iskola számára a fejkvóta és a mindenkor önkormányzati átlag közötti különbséget. A pestszentlőrinci önkormányzat ehhez annyit tesz hozzá, amennyivel saját iskolái támogatottabbak, mint az országos átlag.

A katolikus iskola első évei jól indultak. Az iskola iránti érdeklődés töretlen. 331 beírt tanulója 14 csoportba jár. A nevelők száma 27. Első osztályába az 1994/95-ös tanévben 72 kisiskolás jelentkezett, de csak 48-at tudtak felvenni. Az iskolában angol tagozat működik, az ének-zenét emelt óraszámban tanítják, számítástechnikai képzés folyik a technika tárgy órakeretében, számos szakkört működtetnek. Az alpolgármester szerint a lendületes, fiatal testület kitűnő munkát végez, információi szerint a legutóbbi évtől egy közeli épületben megkezdte működését a katolikus óvoda is.

Az átadás az önkormányzat szempontjából sikeres volt, hiszen a fizetési nehézségekkel küszködő fenntartónak úgy sikerült bezárnia egy iskolát, hogy az végeredményben mégis iskola maradt, színésítve és minőségében egyáltalán nem rontva a kerület közoktatási kínálatát. A megszüntetett iskolából a kerületben elhelyezkedett pedagógusok a képzés nélküliek helyét foglalták el, ami – legalábbis elvileg – minőségjavulást eredményezett. Szorosan vett költségvetési szempontból pedig az önkormányzat megnyerte a katolikus egyház és az MKM hozzájárulását egy kerületében működő iskola fenntartásához.

Pócze Gábor

GAZDÁTLAN MAGÁNISKOLÁK

Az önkormányzatok és az iskolák közötti konfliktusok sajátos formáját jelenti a magániskolák és az önkormányzatok közti viszony. A magániskolák nem tartoznak az önkormányzatok alá, mégis sok szállal kötődnek hozzájuk. Részt vesznek a térség oktatásában, ugyanakkor segítségre is szorulnak. Az oktatásban való szerepük önkormányzati megítélése ellentmondásos, hiszen elvonhatják mások szakembereit, „elszívhatják” a fejkvótát. Mindez, valamint